

Búcsú a várostól

**Beszélgetés
Gerle Margittal**

Kiallítás a Kruger straszen. A Római Akadémia ösztöndija. Bemutakozás a San Marcóban és Fajencában. Siklós, Kecskemét. A finn iparművészet tanulmányozása az Arabia porcelán- és fémégygyárban. A pécsi X. Országos Kerámia Biennálé fődíja a legprogresszívebb alkotásért. Ezek az állomások jelzik Gerle Margit keramikumművész eddigi pályáját.

Gerle Margit: „...szeretem ezt a várost, de igazán nem találunk egymásra.”

— Régi szép idők? Akkor, amikor az állami mecenatúra még működött, amikor az intézmények, középületek költségvetésének másfél, két százalékát képzés- és iparművészeti alkotásokra kellett — lehetett — fordítani. Amikor természetes célkitűzés volt a tömeggyártásban is a megjelenő termékek művészeti, tárgy- és vizuális szándékának megjelenítése is...

— Igen. Régi idők, idéz, vagy szép szlogeneket. Ma a magyar ipari termelésben (edény, lakóház, közintézmény) létrehozott alkotásokban, sajnos, nem jelenik meg az igény, követelmény és így azoknak támogatása sem.

— A szegedi iparművészeti gimnázium elvégzése után egyből a főiskola, majd az Alföldi Porcelángyár és most itt a Ságvári utcában, az alagsorban kialakított „műterem” ahol szabadúszóként dolgozik. Hol van a „nagy csapat”, akikkel meg lehetett volna, és meg is akarták változtatni a gyári tömegtermelés széria-kényszerűségeinek szorító, de értelmes, esztétikai minőségeit?

— Az alföldihez hasonló gyáraknak ontani kellene az esztétikus használati tárgyakat. A boltokban ennek ellenére elvétve „botlik” a vásárló az ilyenekbe. Valahogy úgy van, eszi, nem eszi, nem kap más. Ott a hagyományos, ott a jól bevált, és mondjuk meg öszintén, az izléstelen, a giccs. Elszalasztott lehetősége Csongrád megyének a hagyomány. Neves művészek által is fémjelzett majolikagyár, a közel 800 fazekast eltartó Hódmezővásárhely, Szeged kulturális centruma és vonzáskörzete, művészeti jelentősége és hagyományai mintha nem is erre szorították volna a tájékat.

— Hol szakadt meg ez a lánc? Az izlést, az esztétikát formáló hétköznapjaink...

— Először: mindenki túl akar tenni a művészen. Bizonyítva saját szakterületének fontosságát. Másodsorban a gyári zsúrik első csapdája után jön a kereskedelem. Pedig technikai akadályok, minden ellenkező híresztelés ellenére, szinte nincsenek. A harmadik dolog, hogy a tervező művész szellemi bázisa mintha nem is lenne. Így aztán szinte természetes, hogy aki csak teheti, a kézművesség felé fordul. Mint ahogy én is. A keserves tapasztalatokkal tarsolyukban a művészek kivonulnak az iparból. Az egyedül vállalkozóknak inkább csinálják azt bármelyik műfajban, amelyben benne van az önmegvalósítás és legalább egy szűk réteghez el is jut, tehát megveszik. Csak egyet felejtünk el — mit tehetünk —, mégpedig azt, hogy egy vagy több generáció látja és használja lakótelepeink monotonitását, mindennapi használati tárgyaink formáját, melyek bizony berögzödnék és ez a következő generáció génjeibe beépülve szinte természetessé válik.

— A hagyományokat szolgáló, szinte belemagyarozó kiállítások bizonyítják, hogy Szeged talán nem szereti igazán az iparművészetet. Vagy tudomásul veszi, hogy vannak, csak nem ismeri el. Máshol hogy van ez?

— Talán sehol sem könnyű... Vagy mégis? Némurcsa az, hogy éppen Siklós-on fognak kezni építkezéseket és keramikákat? Hogy Kecskeméten alakult meg a kerámia stúdió, hírnevet hozva a városra, ahol ennek a mesterségnek semmilyen hagyománya nem volt? Hogy Novák István építészeszel Mezőberény főterén kúttervem valósulhat meg? Mert hogy megfelelő művészetpatronálással, a szakmák nem egyoldalú értékelésével azért lehet tenni valamit.

— A zenei nevelés Kodály-módszerén vitatkoznak már a szakmabeliek is. Eredménye azonban még így is „fűlönfogható”. A vizuális és tárgykultúrában ez nem érhető tetten. Csak azért, mert ennek a területnek nem volt, vagy nincs Kodálya, Bartókja?

— Ezért is, de ez szemlélet kérdése is. Finnországban például az Arabiában meg a tömegtermék sem névtelen. Ez nemcsak nemzeti karakter kérdése. Igénység, önbecsülés a kézre fogható bőgre melegsége, a mindennapi tárgyak esztétikája. A hasznosság, a szépség fontossága, annak igénye, vagy hiánya. Amit egy olyan kultúránemt mint a miénk, nem feledhet el.

— Ha azt a következtetést vonom le, hogy hagyományaink, megszerzett és ösztöngyűjtött értékeink elvesztése, a bennünket körülve-

vő, az általunk használt tárgyaktól való elfordulást jelenteli, talán nem túlzok. Es ha még nem is ilyen súlyos a helyzet, mindenféleképpen figyelmeztetés. Minél sívóabb, esztétikát nélkülöző világot építünk magunk körül, annál igénytelenebb lesz következő generációnk. Megéri? Amikor beszélgetésünk végén feltettem a korántsem szokatlan és váratlan kérdést: hogyan tovább? — meglepő választ kaptam, amelyet utólag írással címező is választottam: Búcsú a várostól.

— Rengeteg élmény fűz Szegedhez. Szerettem, és szeretem ezt a várost, de igazán nem találunk egymásra. En nem tudom elviselni a mozdulatlan-ságot, a konzervatívizmust. Nem vagyok Don Quijote-típus, nem szeretek szímalomharcot vívni. Megesimlalom magam, amit akarok, megteremttem magamnak azt a körülményt, amely munkámhoz kell, nem vagyok csodaváró. Az újabb meghívás svájci és franciaországi kiállításra erőt és biztosságot ad. Mindennap dolgozni és találkozni, ez az én életformám. Mert a kor, a hely és a művész viszonya határozza meg egy-egy műalkotást. Állandó készenlet a szakmában, tudva, mi történik a világban. Hiszem, hogy 80 kilométerrel arrébb megadja ezt a lehetőséget az a város.

Utószó helyett: Gerle Margit keramikumművész, és művésztársa, férje, Benes József csomagol. Néhány nap múlva szomszéd megyénkben, új otthonukban, Kecskeméten folytatják azt, amit Szegeden csak elkezdtek.

Czakó János

A Dialógus folytatódik

„Történelmi esemény tanúi és cselekvő részesei vagyunk” — mondta a főiskola rektora, s aligha volt sok túlzás kijelentésében. Valószínűleg először fordult elő, hogy marxista kutatók és oktatók egy csoportja „hivatalos” látogatást tett a Hittudományi Főiskolán. Az olvasók közül sokan talán azt sem tudják, hol van Szegeden ez a főiskola, hiszen szerényen húzódik meg a Dóm téren, az egyetemi intézetek között, s a bejáratát tábla sem jelzi. Itt zajlott le a napokban ez a „történelmi” találkozás, s hozzátehetjük: nem kevés tanulsággal.

A Dialógus — így, nagy feladat a helyzet reális felmérése és értékelése. Bár az egyházak, a marxisták és a hívők párbeszédét jelenti, s nem csak hazánkban, hanem szerinte Kelet-Európában is. Hosszú ideig azonban csak a politika egyes konkrét területeire korlátozódott, ez a főként taktikai együttműködés. Gyakran kísérték (s némely országban kíséri ma is) kölcsönös gyanakvás vagy óvatosságot ez a politikát. Társadalmi fejlődésünk bizonyos zavarai, a szocialista országok egymás közötti kapcsolataiban jelentkező feszültségek és ellentétek az elmúlt néhány évben olyan helyzetet teremtettek, hogy az egyházak és az állam kölcsönösen túlléptek az elvi politikai viszonyokon. Elég utalni a kábitószerzés, az ifjúsági-bűnözés elleni küzdelemre, vagy legújabbban az erdélyi menekültek megsegítésére.

Abban a helyzetben, amikor a társadalom fejlődésének előmozdítására új közmegegyezést kell a pártnak kialakítania, amikor újjáalakulnak a belpolitika pályái, és új résztvevők tűnnek föl ezeken a pályákon, akkor változásokra van szükség az egyházakkal való együttműködés területén is. Nem protokolláris akciókat kell szervezni, hanem az új, hatékonyabb lehetőségeket kell feltárni. A derűsen bólogató békepapok kora lejárt. Ezért elengedhetetlen az ideológiai és a tudományos párbeszéd is a két fél között.

Legelső és legfontosabb feladat a helyzet reális felmérése és értékelése. Bár az egyházak, a marxisták és a hívők párbeszédét jelenti, s nem csak hazánkban, hanem szerinte Kelet-Európában is. Hosszú ideig azonban csak a politika egyes konkrét területeire korlátozódott, ez a főként taktikai együttműködés. Gyakran kísérték (s némely országban kíséri ma is) kölcsönös gyanakvás vagy óvatosságot ez a politikát. Társadalmi fejlődésünk bizonyos zavarai, a szocialista országok egymás közötti kapcsolataiban jelentkező feszültségek és ellentétek az elmúlt néhány évben olyan helyzetet teremtettek, hogy az egyházak és az állam kölcsönösen túlléptek az elvi politikai viszonyokon. Elég utalni a kábitószerzés, az ifjúsági-bűnözés elleni küzdelemre, vagy legújabbban az erdélyi menekültek megsegítésére.

A Dialógus — így, nagy feladat a helyzet reális felmérése és értékelése. Bár az egyházak, a marxisták és a hívők párbeszédét jelenti, s nem csak hazánkban, hanem szerinte Kelet-Európában is. Hosszú ideig azonban csak a politika egyes konkrét területeire korlátozódott, ez a főként taktikai együttműködés. Gyakran kísérték (s némely országban kíséri ma is) kölcsönös gyanakvás vagy óvatosságot ez a politikát. Társadalmi fejlődésünk bizonyos zavarai, a szocialista országok egymás közötti kapcsolataiban jelentkező feszültségek és ellentétek az elmúlt néhány évben olyan helyzetet teremtettek, hogy az egyházak és az állam kölcsönösen túlléptek az elvi politikai viszonyokon. Elég utalni a kábitószerzés, az ifjúsági-bűnözés elleni küzdelemre, vagy legújabbban az erdélyi menekültek megsegítésére.

A Dugonics Társaság megalakulása elé

A Délmagyarország december 14-i számában Csongrád Győző régi tévének elközelítését olvasva, miszerint meg kellene ismét alakítani a Dugonics Társaságot, egy idézetből indulok ki: „Itt volna hát az idő, hogy a harmas célzatú — tudományos, irodalmi és művészeti társaságot, a régi szellemet megbecsülve, új tartalommal füljütsük.” Ami most írásra készült, az a „harmas célzatú” meghatározás. Magam a Magyar Orvosirók és Képzőművészek Körének tagja vagyok, és tudom, mennyi vád ér bennünket, hogy az orvos természetudománnyal, és ne művészettel foglalkozzon! Maradjon a kaptafájánál. C. P. Snow szerint is „két kultúra” van, tudomány és művészet, ezek pedig ellentétes pólust képviselnek. Ezzel szemben P. Hartal, a magyar származású tudós szerint, a művészet és tudomány közös dinamika, az alkotás folyamataiban a művészet és a tudomány határai, határvo-

nalai elmosódnak. Ezek valójában kiegészítő szisztemák, rajtuk keresztül és általuk fejezi ki és magyarázza az emberiség a valóságot! Magam azt gondolom, hogy az emberben nem tud kettéválni, nem tudja egymást tagadni a tudomány és a művészet! Dugonics András, a paptanár — fizikát tanított! — Természettudományra oktatta a tanulókat — egyik fele fizikus volt, a másik fele irodalmár! Mondják is, hogy a gyógyítás valahol művészet. Az irodalom is, valahol — tudomány.

Tudományos háttérnek fejlesztését, amellyel ismeretterjesztést végeznek, s természetesen időnként konferenciákon számolnak be kutatási eredményeikről. Ez év tavaszán épp a Lukács József emlékére szervezett tudományos tanácskozáson szerepeltek együtt a marxista kutatók a szegedi katolikus tudósokkal. Az előadások nyomán kiderült az is, hogy noha egy városban élünk, alig ismerjük egymást. Ma már a múlté a kölcsönös ellenséggézet, visszaszorult a leegyszerűsítő valláskritika, de ezek helyébe csak akkor léphet igazi tudományos párbeszéd és vita, ha alaposan ismerjük egymást. Így jött létre a bevezetőben említett látogatás, melynek sikerét legjobban az mutatja, hogy időtartama kétszerese lett a tervezettnek.

Sajátos világot ismertünk meg, melynek sok különlegessége van, de kiderült az is, hogy gondjaink közősek. Az oktatás feltételei hasonlóképpen hiányosak, kevés a pénz, sok a feladat, a tanároknak gyakran nincs elég idejük a tudományos kutatásra. Komoly tanulság viszont, hogy a ki próbált, régi értékeket érdemes megörizni, hogy szeretőleg együttműködésben kapcsolatokkal lehet csak színvonalat tartani, és sorolhatnánk. A találkozó végén újabb összejevetelben, kölcsönös előadásokban, és további együttműködésben állapodtunk meg.

A főiskola bejárata fölött Szt. Agoston reliefje látható. A nagy filozófus több mint másfél ezer éve arról elmékedtet, hogy a társadalmat szövetségre lépett egyedek alkotják, s kereste az egyén helyét és szerepét a társadalomban. Joggal jegyezte meg egyikünk a kapun kijövet a domborműre mutatva: a Dialógus még vele is folytatódik.

Révész Mihály

Karácsonyi ajándék

meg reggel, délben, este, és amikor kedd esteken misére hívja a híveket. Az épületegyüttes így a maga teljességében őrzi a tápai nincstelenség és szegénység évszázadait. Hozzá fogható népi emlékek hazánkban aligha találkoznak. Evekkel ezelőtt született meg a gondolat, hogy amikor a temető kegyeleti időszakának második szakasza lezár, a kápolna körül maradjon ezer négyzetméternyi terület, amelyben katolikus temetőmúzeumot kell létesíteni. Erre körülbelül 2000-ben kerül sor. Addig viszont nagyon ügyelni kell az épületekre. A kápolnával nincs olyan nagy gond, mint a többi épülettel. A lakások vízcsök, a tetőzetet már csak szentlélek (meg a pókhálószevel-rendszer) tartja. A lakás földes, benne fa- és széntüzelésű sparthel és kevés

meleget. Az is addig tart, amíg egy komolyabb szél nem kergetődzik odaikint, a szélkísaszonnyok egymás elöl a rozoga ablaknyílásokon suhannak be a lakásba. A sötét lakásba.

Néhány hónappal ezelőtt a hívek adományaiból két szép csillárt vásárolt Murányi plébános, amelyeket már kedves-szép fényt árasztanak a kis kápolnában. Ha már a karóról beszéltem a villany — gondolja —, miért ne világítatna a lakásban is? Megértő támogatói megint csak a hívek voltak, mi nek eredményeképpen fény gyulladhatott — Gubiéknál is. Mindez a falu villanyosítását követően 40, a kápolna építése után pedig 108 évvel! Ezzel Támpén véglegesen megszűnt a petróleumlámpás világítás. S ez úgy hiszem, nem csak Gubiéknak jelent legszebb karácsonyi aján-

dékot, hanem a falu népének is. Annál is inkább, mivel az épületegyüttest egyre több érdeklődő látogatja, úgy is, mint helyi műemléket, amelynek igazi felfedezését már az idei Szent Mihály-napi búcsú alkalmával is tapasztalhattuk: ezrek néztek be, közülük sokan keresve a pénzes dobozokat is, jelét adva annak, hogy az értékes épületegyüttes megmentésében segíteni akarnak. A napokban kilátogattam Gubiékhöz. Este volt. Nem égett a villany! Csak akkor kattantotta föl az idős asszony, mikor belepétem. Eg a villany! — mondta könnyeitől ragyogó arccal. A legszebb karácsony lesz ez nekünk, pedig azt hittem, hogy az én hajlékomat sohasem világítja be igazi fény, nem vasalhatok villanyvasalóval; a tévé, azt hiszem, továbbra is álom marad a számomra — de hát ezt is nagyon köszönöm.

Ifj. Lele József

Veress Sándor